

УДК 316.647.8:314.151.3-054.73:159.922.8:37.014.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2026.1.9>

Кузьмін В. В.

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Національний університет «Запорізька політехніка»

e-mail: kuzmin2v@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4940-9395

Кузьміна М. О.

доктор філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота»,

доцент кафедри «Соціальна робота»

Національний університет «Запорізька політехніка»

e-mail: marigorodko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2101-0630

Стрижак Г. В.

аспірант кафедри «Соціальна робота»

Національний університет «Запорізька політехніка»

e-mail: ignat201120112012@gmail.com

ORCID ID: 0009-0000-0553-9601

**ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ЗНИЖЕННЯ СТИГМАТИЗАЦІЇ
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: СОЦІАЛЬНА
АКОМОДАЦІЯ, ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ТА ОСВІТНІ
ІНТЕРВЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ**

Дослідження спрямоване на розробку інтегрованої моделі зниження стигматизації внутрішньо переміщених осіб у громадах України через поєднання трьох взаємопов'язаних блоків: соціальної акомодатії, психологічної адаптації й освітніх інтервенцій. Методи, які було застосовано в роботі: теоретичне моделювання інтегрованої рамки, структурно-функціональний аналіз компонентів моделі, огляд і узагальнення практик громад і міжсекторальних ініціатив, метод логічного узагальнення для пов'язання заходів із очікуваними результатами на рівні особи й громади. Визначено набір практик і політик, що зменшують упередженість і відкривають доступ до ресурсів: спрощення реєстраційних процедур, скасування дискримінаційних норм, муніципальні житлові програми, комунікаційні кампанії, спільні громадські й волонтерські ініціативи. Показано, як ці кроки переводять громаду від декларацій до дієвих рішень. Подано операційне визначення та структуру процесу (когнітивна перебудова, емоційна регуляція, копінг-стратегії, резильєнтність), окреслено пакет інтервенцій: психоедукація, менторство, групові й індивідуальні терапії, мобільні бригади, інтеграція підтримки у первинну ланку. Наголошено на правовій підставі доступу до допомоги. Сформовано трирівневу структуру: програми для місцевих мешканців (зміна ставлень), програми для ВПО (мовні, професійні, громадянська компетентність), інтеграційні культурно-освітні формати (спільні події й

проекти), що закріплюють ефекти двох попередніх блоків. Окреслено необхідні передумови: політична й організаційна підтримка, урахування локального контексту, стає фінансування, постійна оцінка й корекція. Запропонована модель може слугувати «дорожньою картою» для громад: від створення коаліції й ухвалення локальних актів до запуску пілотів у трьох блоках і впровадження моніторингу. Для закладів освіти – це рамка інтеграції модулів толерантності й громадянської освіти; для соціально-психологічних служб – маршрутизація клієнтів й посилення первинної ланки; для місцевої влади й НУО – підстава планувати стійкі програми підтримки ВПО та оцінювати їхню результативність.

Ключові слова: дискримінація, стереотипи, психологічна підтримка, соціальна акомодация, соціально-психологічна адаптація.

Постановка проблеми. Після початку повномасштабної війни 2022 року внутрішнє переміщення перетворилося на явище, яке змінило обличчя багатьох українських громад. Разом із новими мешканцями у громади прийшли й нові виклики: переселенці нерідко зіштовхуються з підозрою, стереотипами чи байдужістю, а подекуди – й із відкритою дискримінацією. Такі ситуації підсилюють стрес, змушують людей замикатися в собі й віддаляють їх від активної участі в житті громади. Щоб розірвати це коло, потрібні не окремі ініціативи, а системні рішення. Необхідно створювати умови, де внутрішньо переміщенні особи (далі – ВПО) не почуваються «тимчасовими гостями», а можуть відновити соціальні зв'язки, знайти роботу, отримати підтримку й відчутти себе частиною місцевої спільноти. Важливо розуміти, що цю задачу не розв'язати лише соціальними виплатами чи психологічними консультаціями. Потрібен інтегрований підхід, що поєднує три рівні роботи: створення дружнього середовища в громаді (соціальна акомодация), відновлення внутрішніх ресурсів людини (психологічна підтримка), а також зміна суспільних установок через освіту й просвіту. Саме тому це дослідження спрямоване на розробку комплексної моделі, яка дозволяє громадам цілеспрямовано зменшувати стигматизацію переселенців і залучати їх до життя місцевої спільноти, забезпечуючи довготривалу інтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади розглянуто у роботі І. В. Шапошнікової та І. Р. Пристай [13], де автори акцентували на тому, що воєнний стан суттєво ускладнює інтеграційні стратегії, оскільки громади одночасно мають забезпечувати безпекові, соціальні й економічні потреби. Вони наголошують на потребі формування локальних політик, здатних реально реагувати на зміни та включати ВПО у процес ухвалення рішень. Інші науковці Т. Семигіна, С. Трухан і Н. Гусак [14] розкрили роль соціальної підтримки як чинника успішної інтеграції, підкресливши значення міжвідомчої співпраці й партнерства громади з НУО та волонтерами. Ідею підсилює дослідження В. Біленької [2], яка доводить, що психологічне благополуччя на пряму залежить від наявності підтримуючого середовища. Дослідники В. В. Пундев і К. В. Вольська [9] детально описали практики психологічної допомоги – групові й індивідуальні методи, що знижують тривожність

і допомагають відновити здатність взаємодіяти з оточенням. Ю. Гундертайло [6] додає ще одну важливу деталь – самостигматизацію ВПО, коли негативні стереотипи закріплюються на внутрішньому рівні й блокують процес відновлення.

Автори О. Г. Карпенко й Т. В. Довбенко [7] пропонують розвивати освітні програми, що формують громадянську ідентичність і готують суспільство до після-воєнної інтеграції. Науковці Ю. О. Асєєва та Н. І. Бойко [1] звертають увагу на вплив соціально-економічних чинників: безробіття, нестабільність доходів і житлові проблеми підвищують ризик психічних розладів серед ВПО.

В дослідженні С. М. Волошина [3] підкреслено, що адаптація – це процес, який потребує поєднання індивідуальних стратегій із колективними формами підтримки. А дослідник О. Гаврилук [4] описує просторові дисбаланси: скупчення переселенців створює додаткове навантаження на інфраструктуру і вимагає корекції місцевих бюджетів. Автор В. В. Химинець і А. А. Головка [12] пропонують розглядати інтеграцію комплексно: вирішувати питання житла, зайнятості й доступу до освіти одночасно.

Поточне дослідження усуває ключову прогалину, виявлену в аналізі останніх джерел: більшість робіт описують соціальні, психологічні й освітні аспекти інтеграції ВПО окремо, без спроби звести їх у цілісну, системну модель дії. Ми пропонуємо інтегровану концепцію, яка поєднує соціальну акомодацию, психологічну адаптацію та освітні інтервенції в єдину логічну рамку, описує їх взаємозв'язки та умови реалізації. Завдяки цьому дослідження переходить від фрагментарних рекомендацій до комплексного інструменту для громад, що дозволяє знизити рівень стигматизації й забезпечити стійкий ефект інтеграції ВПО у довгостроковій перспективі.

Мета статті – запропонувати інтегровану модель зниження стигматизації внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах, що поєднує соціальні, психологічні та освітні інтервенції. Завдання дослідження:

1. Проаналізувати чинники, які формують стигматизацію та соціальну відчуженість ВПО, і визначити механізми соціальної акомодации в громадах.
2. Дослідити психологічні потреби переселенців і розробити комплекс підтримувальних та терапевтичних заходів, спрямованих на зменшення тривожності й подолання самостигматизації.
3. Сформуванати систему освітніх інтервенцій для місцевих мешканців і ВПО, здатну трансформувати соціальні установки й сприяти створенню інклюзивного середовища.
4. Окреслити умови реалізації моделі, можливі бар'єри й шляхи забезпечення її фінансової, організаційної та інституційної стійкості.

Результати дослідження. Подолання стигматизації переселенців не може обмежуватися поодинокими ініціативами. Перший крок – створення середовища, у якому ВПО не відчують себе чужими. Якщо громада не готова приймати нових мешканців, визнавати їхні потреби та давати їм місце в спільному житті,

навіть найкращі освітні чи психологічні програми працюватимуть лише частково. Саме тому першим завданням дослідження стало визначення, як соціальна акомодация змінює громаду: перебудовує норми, практики, інституції та знижує рівень упередженості. У цьому блоці аналізуються бар'єри, що стоять на шляху інтеграції, і механізми, які допомагають перейти від формальних декларацій до реальних рішень та щоденної взаємодії.

Соціальна акомодация означає формування в громаді сприятливого середовища для ВПО, що передбачає розбудову толерантності і рівного доступу до ресурсів. Різноманітні дослідження підкреслюють, що успішна соціальна інтеграція ВПО залежить від взаємодії місцевої влади, громадських організацій і самих переселенців [1]. Важливо забезпечити ВПО основними життєвими потребами (житло, соціальні виплати, працевлаштування) і одночасно підтримувати їхню участь у громадському житті [2]. Згідно з оцінками ООН, окрім базових гуманітарних потреб ВПО потребують підтримки у відновленні соціального статусу та забезпеченні толерантного ставлення з обох сторін [11].

У громадах уже є приклади дієвих практик соціальної акомодации. Це і просвітницькі кампанії, що допомагають розвінчувати міфи про переселенців, і спільні культурні чи волонтерські ініціативи, де місцеві мешканці й ВПО працюють разом. Коли переселенці долучаються до будівництва дитячих майданчиків, організації свят чи патріотичних заходів, це створює простір для спілкування й взаємної підтримки. Ключову роль відіграє узгодженість дій влади й громадських організацій: досвід показує, що там, де є таке партнерство, інтеграція проходить швидше, а ризик відторгнення зменшується. Соціальна акомодация – це не гасла, а конкретні кроки: спрощення процедур реєстрації, скасування дискримінаційних норм, створення муніципальних програм житлової підтримки й соціального патронажу. У поєднанні такі заходи знімають напруження й поступово змінюють ставлення громади до переселенців.

Соціальна акомодация створює лише базис для інтеграції ВПО, тобто змінює правила гри на рівні громади, відкриває доступ до ресурсів і знижує соціальну напругу. Проте цього недостатньо, адже внутрішній стан переселенців залишається визначальним для їхньої активності та готовності долучатися до життя громади. Без подолання психологічних наслідків травми, тривожності чи втрати соціальних зв'язків навіть сприятливе зовнішнє середовище не гарантує успішної інтеграції. Саме тому другим завданням нашого дослідження стало виявлення механізмів психологічної адаптації ВПО, яка виступає ключовою умовою для зменшення як зовнішньої, так і внутрішньої стигматизації, формування відчуття безпеки та відновлення соціального й особистісного потенціалу.

Психологічна адаптація ВПО визначається як внутрішня здатність людини приймати нові реалії, трансформувати власні очікування та будувати плани в новому соціальному контексті [3]. Унаслідок пережитих травм і стресу пере-

селенці часто мають підвищену тривожність, депресивні реакції або пост-травматичні розлади, що погіршує процес їхньої адаптації [3; 4]. В цьому контексті варто зазначити, що право ВПО на психологічну підтримку гарантоване законом «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», а безпосереднє надання професійної допомоги є вирішальним чинником для відновлення після травми [12]. Зокрема, психологи вказують, що психологічна допомога повинна будуватися на розробці індивідуальної стратегії адаптації до нового середовища та забезпеченні ВПО інформацією й навичками самопомоги [4].

Отже, на нашу думку, психологічна адаптація – це процес внутрішньої розбудови ресурсу індивідів, які пережили переміщення, спрямований на мінімізацію внутрішнього дисонансу, травматичних наслідків і інтеграцію нових соціальних ролей. Вона включає:

- Когнітивну перебудову (перепозиціювання власного «я», інтерпретацію досвіду переміщення у конструктивному ключі).
- Емоційне регулювання: навчання справлятися з тривогою, страхом, почуттям втрати.
- Розвиток копінгових стратегій: активні (проблемно-орієнтовані) і адаптивні механізми (пошук підтримки, позитивне переосмислення).
- Розвиток психологічної стійкості: здатність відновлюватися після стресу, гнучкість у зміні життєвих стратегій.

У випадку ВПО психічне навантаження часто посилюється самостигматизацією – внутрішнім засудженням себе як «невдах», «бідних», «чужих» (що описано у дослідженнях Ю. Гундертайло) [6]. Також у випадках ВПО поширені симптоми ПТСР, депресії, тривоги – за даними досліджень близько 32 % опитаних мали ознаки ПТСР, 22% – депресії [13].

Щоб сприяти адаптації ВПО в умовах стигматизації, пропонуємо наступні компоненти. Слід зазначити, що перелічені нижче інструменти не є чимось радикально новим у контексті роботи з ВПО в Україні. В окремих громадах вже реалізуються проекти, які використовують аналогічні підходи, хоча часто у фрагментарному чи ситуативному форматі. Наприклад, у Дрогобицькій громаді ГО «Крок Плюс» реалізовано менторську програму в межах проекту «Школа шляхетності» для місцевих підлітків і підлітків із числа ВПО, щоб посилити взаємопов'язання й взаєморозуміння між групами та надати підтримку у соціальній адаптації та розвитку навичок спілкування між ними [14]. Крім того, в межах програми для студентів ВПО створено менторську схему, що дозволяє молодим переселенцям інтегруватись у навчальні спільноти та отримати підтримку з академічних й соціальних аспектів [15].

1. Групова психоедукація й підтримка: тематичні групи (наприклад, «життя після переміщення», «управління тривогою»), які дають базові знання про психологічне здоров'я, навички емоційної регуляції та взаємодію з іншими.

2. Менторство або парне психологічне супровідництво: місцеві мешканці чи вже адаптовані ВПО можуть виступати як підтримка для новоприбулих, щоб полегшити адаптаційні процеси.

3. Терапевтичні інтервенції на рівні громади: наприклад, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) групами, арттерапія, психологічні воркшопи, терапевтичні табори (навіть короткострокові).

4. Розвиток «позитивної ідентичності ВПО»: через тренінги, інтервенти медіа (історії успіху, рольові моделі), що сприяють формуванню не лише ролі жертви, а й активного члена громади.

5. Підтримка доступності психологічних послуг на місці: перенесення психологічної служби ближче до потреб, інтеграція у первинні служби охорони здоров'я, мобільні психологічні команди.

Проте ці підходи часто залишаються епізодичними, без системного поєднання з громадськими, освітніми й психологічними компонентами. Вони не завжди враховують місцевий контекст, вимоги громади і не мають механізмів стійкості. У нашій інтервенційній моделі ми згадуємо ці інструменти саме тому, що прагнемо трансформувати їх із поодиноких заходів у системний компонент інтеграційного підходу: об'єднати психологічну підтримку з механізмами соціальної акомодатії й освітніми ініціативами.

Щоб змінити глибинні установки й запобігти відтворенню упереджень у майбутньому, необхідно працювати з цінностями та нормами як самих переселенців, так і місцевих жителів. Саме тут на перший план виходить третій компонент інтегрованої моделі – освітні інтервенції, які створюють можливість системно формувати культуру взаємоповаги.

Освітні інтервенції мають на меті змінити ставлення місцевих мешканців до ВПО, формувати толерантність, інклюзивні цінності, а також підвищити соціальні й культурні компетенції для обох груп (власне місцевих мешканців і ВПО). Інакше кажучи, освіта тут – це не лише передача знань, а трансформація ставлень і соціальних норм.

Щоб освітні інтервенції справді працювали як інструмент інтеграції, важливо структурувати їх за цільовими групами й змістом. У моделі, яку пропонуємо, освітня складова поділяється на блоки, спрямовані на зміну ставлень місцевого населення та підвищення компетентностей самих ВПО. Така диференціація дозволяє поєднати формування толерантного середовища з розвитком навичок і можливостей переселенців.

1. Просвітницькі програми для місцевих мешканців (курси або лекції про переміщення, права ВПО, культурні відмінності, історії успіху інтеграції; медійні кампанії з позитивними наративами (відео, буклети, плакати); вебінари або відкриті заходи у громадах: «день знайомства з ВПО», «кураторські вечірки», культурні події; використання шкільних програм – інтеграція теми внутрішнього переміщення, толерантності, емпатії в курси з історії, громадянської освіти.

2. Освітні програми безпосередньо для ВПО (курси з української мови (якщо необхідно), місцевих звичаїв, історії громади); підготовка до працевлаштування: професійні курси, семінари з працевлаштування, менторська підтримка при вході на ринок праці; соціально-культурні майстерні: мистецтво, ремесла, культурні проекти, що допомагають налагодити контакти з місцевим населенням; інформаційні курси про громадські структури: як функціонують місцеві ради, організації, як брати участь у житті громади.

3. Інтеграційні освітньо-культурні заходи (спільні освітньо-культурні проекти (наприклад, шкільні програми, культурні фестивалі, виставки, театральні постановки) за участі ВПО й місцевих мешканців; обмінні тематичні групи, де учасники з обох груп уявляють життя свого «рідного» місця, діляться історіями, проводять майстер-класи; шкільні й позашкільні програми, де діти й підлітки з ВПО і місцевих сімей навчаються разом у проєктах з колективної діяльності.

Таким чином, комплексна модель, що поєднує соціальну акомодацию в громаді, психологічну адаптацию самих ВПО та цілеспрямовані освітні інтервенції, сприяє зниженню стигматизації переселенців і зміцненню соціального партнерства між місцевим населенням і ВПО в українських громадах [6].

Ефективність таких інтервенцій варто оцінювати за допомогою довготривалого моніторингу змін у ставленнях (опитування, якісні інтерв'ю) і індикаторів інтеграції (участь ВПО у громадських процесах, кількість конфліктів, звернень, заявки на участь).

Отже, інтегрована модель може бути представлена як ітеративний цикл: успішні освітні інтервенції сприяють зміні ставлень, що підсилює соціальну акомодацию; в сприятливі соціальній атмосфері психологічні програми стають більш дієвими; із сильнішою психологічною адекватністю ВПО активніше включаються у життя громади і беруть участь у освітніх чи суспільних заходах – таким чином модель само підтримується.

В цій моделі соціальна акомодация формує контекстні передумови: без прийняття й нормового ставлення з боку громади навіть краща психологічна допомога чи освітні проєкти можуть бути нейтралізовані зовнішнім тиском або негативними реакціями. У той же час психологічна адаптация слугує ресурсною базою для ВПО: якщо людина перебуває у внутрішньому конфлікті, з високим рівнем тривоги чи самоосудження її включення до соціальних та освітніх процесів буде обмеженим. Освітні інтервенції забезпечують трансформацію ставлень і норм у місцевому середовищі, що зменшує зовнішній бар'єр для психологічної адаптации і соціального включення.

Для того, щоб інтегрована модель працювала не на папері, а на практиці в реальних громадах, потрібні декілька ключових передумов. Перш за все, це політична й організаційна воля місцевої влади: від ухвалення регламентів і програм підтримки до виділення коштів та партнерства з громадськими організаціями. Без цього будь-які ініціативи ризикують залишитися точковими акціями.

Не менш важливо також, щоб сама модель враховувала контекст: село чи місто, етнічні й культурні особливості, рівень довіри всередині громади. Рішення, що добре працює в одній області, може не спрацювати в іншій, якщо ігнорувати локальні відмінності. Окремий виклик – фінансування. Разові грантові проекти дають короткий ефект і часто припиняються саме тоді, коли громада тільки починає бачити результат. Тут потрібна стратегія довгострокової підтримки, тобто із залученням бюджету громади та державних програм. Ще один обов'язковий елемент – регулярна оцінка й корекція. Модель має «жити»: збирати відгуки, відслідковувати показники і, якщо потрібно, змінювати інструменти. Лише так можна гарантувати, що вона залишатиметься актуальною та дієвою в умовах постійних викликів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, у поточній статті запропоновано теоретико-прикладну інтегровану модель зниження стигматизації ВПО в українських громадах, яка складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: соціальної акомодатії, психологічної адаптації й освітніх інтервенцій. Соціальна акомодатія створює сприятливий базис прийняття, психологічна адаптація розвиває внутрішні ресурси ВПО, а освітні інтервенції трансформують ставлення місцевого населення. Успішна імплементація цієї моделі може сприяти зменшенню дискримінації, покращенню соціального включення та стабільній інтеграції ВПО в громади.

Список використаних джерел і літератури

1. Асєва Ю. О., Бойко Н. І. Вплив соціально-економічних чинників на психічне здоров'я внутрішньо переміщених осіб. *Ментальне здоров'я*. 2024. № 3. С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-2>
2. Біленька В. Соціально-психологічна адаптація як чинник психологічного благополуччя внутрішньо переміщених осіб. *Вісник ПДТУ. Серія соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2024. Т. 11. № 11. С. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.31498/2617-2038.2024.11.312053>
3. Волошин С. М. Особливості змісту соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2019. Вип. 9. С. 73–76. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2019-9-73-76>
4. Гаврилюк О. Соціально-економічні виклики інтеграції та просторового розподілу внутрішньо переміщених осіб, спричинених війною. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. Т. 55, № 1. С. 114–132. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.114>
5. Громадський простір. Підлітки шукають спілкування: як ГО “Крок Плюс” підтримує вимушених переселенців у Дрогобицькій громаді. <https://www.prostir.ua/?focus=pidlitky-shukayut-spilkuвання-yak-ho-krok-plyus-pidtrymuje-vymushenyh-pereselentsiv-u-drohobyskij-hromadi>
6. Гундєртайло Ю. Проблеми стигматизації і самостигматизації внутрішньо переміщених осіб у процесі відновлення життєвої неперервності після переживання травматичних подій. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*. 2018. № 42. С. 160–169. DOI: [https://doi.org/10.33120/SSJ.VI42\(45\).201](https://doi.org/10.33120/SSJ.VI42(45).201)

7. Карпенко О. Г., Довбенко Т. В. Розвиток освітніх програм для підтримки соціальної інтеграції та зміцнення громадянської ідентичності в повоєнній Україні. *Педагогічна академія: наукові записки. Теорія і методика управління освітою*. 2025. №15. С. 1–14. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14887625>
8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
9. Пундєв В. В., Вольська К. В. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам в адаптації до нових умов життя. *Ментальне здоров'я*. 2024. № 3. С. 68–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-12>
10. Proment. Т&М схеми. <https://www.proment.pro/uk/tm/>
11. Робертс Б. Приховані наслідки конфлікту. Проблеми психічного здоров'я та доступ до послуг серед внутрішньо переміщених осіб в Україні. 2017. <https://www.international-alert.org/app/uploads/2021/08/Ukraine-Hidden-Burdens-Conflict-IDPs-UK-2017.pdf>
12. Химинець В. В., Головка А. А. Засади соціальної та економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб. *Стратегічна панорама*. 2022. № 2. С. 68–75. DOI: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2022.06>
13. Шапошникова І. В., Пристай І. Р. Стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 11. С. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04>
14. Semigina T., Trukhan S., Gusak N. Social support of internally displaced persons. *Ukrainian Society*. 2015. Vol. 2, No. 2. P. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2015.02.065>
15. UNHCR. Внутрішньо переміщені особи (ВПО). <https://www.unhcr.org/ua/internally-displaced-persons-idp>

References

1. Asieieva, Yu. O., & Boiko, N. I. (2024). Vplyv sotsialno-ekonomichnykh chynnykiv na psykhychnе zdorovia vnutrishno peremishchenykh osib [Impact of socio-economic factors on the mental health of internally displaced persons]. *Mentalne zdorovia*, (3), 1–12. <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-2> [in Ukrainian].
2. Bilenka, V. (2024). Sotsialno-psykholohichna adaptatsiia yak chynnyk psykholohichnoho blahopoluchchia vnutrishno peremishchenykh osib [Socio-psychological adaptation as a factor of psychological well-being of IDPs]. *Visnyk PDTU. Seriia sotsialno-humanitarni nauky ta publichne administruvannia*, 11(11), 1–9. <https://doi.org/10.31498/2617-2038.2024.11.312053> [in Ukrainian].
3. Voloshyn, S. M. (2019). Osoblyvosti zmistu sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii vnutrishno peremishchenykh osib do novoho sotsialnoho seredovyshcha [Features of socio-psychological adaptation of IDPs to a new social environment]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozhka akademiia"*, (9), 73–76. <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2019-9-73-76> [in Ukrainian].
4. Havryliuk, O. (2024). Sotsialno-ekonomichni vyklyky intehratsii ta prostorovoho rozpodilu vnutrishno peremishchenykh osib, sprychynenykh viinoiu [Socio-economic challenges of IDPs' integration and spatial distribution caused by war]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 55(1), 114–132. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.114> [in Ukrainian].
5. Hromadskyi prostir. (n.d.). Pidlitky shukaiut spilkuvannia: yak HO "Krok Plus" pidtrymuie vymushenykh pereselentsiv u Drohobyskii hromadi [Teenagers seek communication: how NGO "Krok Plus" supports IDPs in Drohobych community]. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?focus=pidlitky-shukayut-spilkuvannya-yak-ho-krok-plyus-pidtrymuje-vymushenyh-pereselentsiv-u-drohobyskij-hromadi> [in Ukrainian].

6. Hundertailo, Yu. (2018). Problemy styhmatyzatsii i samostyhmatyzatsii vnutrishno peremishchenykh osib u protsesi vidnovlennia zhyttievoi neperervnosti pislia perezhvannia travmatychnykh podii [Problems of stigmatization and self-stigmatization of IDPs in the process of restoring life continuity after traumatic events]. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, (42), 160–169. [https://doi.org/10.33120/SSJ.VI42\(45\).201](https://doi.org/10.33120/SSJ.VI42(45).201) [in Ukrainian].
7. Karpenko, O. H., & Dovbenko, T. V. (2025). Rozvytok osvityh proham dlia pidtrymky sotsialnoi intehtratsii ta zmitsnennia hromadianskoi identychnosti v povoiennii Ukraini [Development of educational programs for social integration and strengthening civic identity in post-war Ukraine]. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky. Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu*, (15), 1–14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14887625> [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada Ukrainy. (2014). Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy № 1706-VII [Law of Ukraine on ensuring the rights and freedoms of IDPs]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].
9. Pundiev, V. V., & Volska, K. V. (2024). Psykholohichna dopomoha vnutrishno peremishchenym osobam v adaptatsii do novykh umov zhyttia [Psychological assistance to IDPs in adapting to new living conditions]. *Mentalne zdorovia*, (3), 68–73. <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-12> [in Ukrainian].
10. Proment. (n.d.). T&M skhemy [T&M schemes]. Retrieved from <https://www.proment.pro/uk/tm/> [in Ukrainian].
11. Roberts, B. (2017). Prykhovani naslidky konfliktu: Problemy psykhychnoho zdorovia ta dostup do posluh sered VPO v Ukraini [Hidden burdens of conflict: Mental health problems and access to services among IDPs in Ukraine]. *International Alert*. <https://www.international-alert.org/app/uploads/2021/08/Ukraine-Hidden-Burdens-Conflict-IDPs-UK-2017.pdf> [in Ukrainian].
12. Khymynets, V. V., & Holovka, A. A. (2022). Zasady sotsialnoi ta ekonomichnoi intehtratsii vnutrishno peremishchenykh osib [Principles of social and economic integration of IDPs]. *Stratehichna panorama*, (2), 68–75. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2022.06> [in Ukrainian].
13. Shaposhnykova, I. V., & Prystai, I. R. (2024). Stratehii ta vyklyky intehtratsii vnutrishno peremishchenykh osib u terytorialnykh hromadakh v umovakh voiennoho stanu [Strategies and challenges of IDPs' integration into territorial communities under martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, (11), 1–11. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04> [in Ukrainian].
14. Semigina, T., Trukhan, S., & Gusak, N. (2015). Social support of internally displaced persons. *Ukrainian Society*, 2(2), 65–72. <https://doi.org/10.15407/socium2015.02.065>
15. UNHCR. (n.d.). Vnutrishno peremishcheni osoby (VPO) [Internally displaced persons]. Retrieved from <https://www.unhcr.org/ua/internally-displaced-persons-idp>

Kuzmin V. V.

Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology
National University Zaporizhzhia Polytechnic

Kuzmina M. O.

PhD in Social Work,
Associate Professor at the Department of Social Work,
National University Zaporizhzhia Polytechnic

Stryzhak H. V.

Postgraduate Student at the Department of Social Work
National University Zaporizhzhia Polytechnic

AN INTEGRATED MODEL OF REDUCING THE STIGMATIZATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS: SOCIAL ACCOMMODATION, PSYCHOLOGICAL ADAPTATION AND EDUCATIONAL INTERVENTIONS IN UKRAINIAN COMMUNITIES

The study is aimed at developing an integrated model of reducing the stigmatization of internally displaced persons in Ukrainian communities through a combination of three interrelated blocks: social accommodation, psychological adaptation and educational interventions. Methods used in the work: theoretical modeling of an integrated framework, structural and functional analysis of the model components, review and generalization of community practices and intersectoral initiatives, logical generalization method to link measures with expected results at the individual and community levels. A set of practices and policies that reduce bias and open up access to resources is identified: simplification of registration procedures, abolition of discriminatory norms, municipal housing programs, communication campaigns, joint public and volunteer initiatives. It is shown how these steps move the community from declarations to effective solutions. An operational definition and structure of the process is provided (cognitive restructuring, emotional regulation, coping strategies, resilience), a package of interventions is outlined: psychoeducation, mentoring, group and individual therapies, mobile teams, integration of support into the primary care setting. The legal basis for access to assistance is emphasized. A three-level structure has been formed: programs for local residents (attitude change), programs for IDPs (language, professional, civic competence), integration cultural and educational formats (joint events and projects), which consolidate the effects of the two previous blocks. Necessary prerequisites have been outlined: political and organizational support, consideration of the local context, sustainable financing, constant evaluation and correction. The proposed model can serve as a “road map” for communities: from creating a coalition and adopting local acts to launching pilots in three blocks and implementing monitoring. For educational institutions, this is a framework for integrating tolerance and civic education modules; for socio-psychological services, routing clients and strengthening the primary link; for local authorities and NGOs, it is a basis for planning sustainable IDP support programs and evaluating their effectiveness.

Key words: discrimination, stereotypes, psychological support, social accommodation, socio-psychological adaptation.

Дата першого надходження статті до видання: 24.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)